

«У ЗВ'ЯЗКУ З РОЗВИТКОМ ТА ПОШИРЕННЯМ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ КІНЕМАТОГРАФІЇ — УХВАЛИТИ БУДУВАННЯ ТРЕТЬОЇ КІНОФАБРИКИ ВУФКУ В КИЇВІ»

Матеріали й документи з історії створення
Національної кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка

У статті аналізуються передумови та будівництво Київської кінофабрики ВУФКУ. До наукового обігу вводяться архівні документи з означеного питання.

Ключові слова: кінофабрика, Київ, ВУФКУ.

В статье анализируются предпосылки и строительство Киевской кинофабрики ВУФКУ. В научный оборот вводятся архивные документы по указанному вопросу.

Ключевые слова: кинофабрика, Киев, ВУФКУ.

The article analyzes the preconditions and construction of the Kiev film factory VUFKU. Archival documents on a specified issue are introduced for scientific circulation.

Key words: film factory, Kiev, VUFKU.

Нинішнього року Національна кіностудія художніх фільмів імені Олександра Довженка відзначає своє 90-ліття. Чим не привід згадати не лише про її досягнення впродовж десятиліть, а й повернутися до історії її створення.

Є доволі значна кількість наукової літератури з означеної проблематики, де тією чи тією мірою досліджувалися різні аспекти функціонування кіностудії. Немає сенсу і потреби перелічувати всі видання. Увагу ж хотілося звернути на нарис Г. Журова «Київська кіностудія імені О. Довженка» [2] — попри той факт, що книга вийшла друком далекого 1962-го, вона й досі не втратила своєї актуальності.

Мета нашої публікації — проаналізувати передумови та будівництво Київської кінофабрики, а також ввести до наукового обігу комплекс архівних документів з означеного питання.

...У першій половині 1920-х рр. українська кінематографія налічувала дві виробничі бази: Одеську та Ялтинську кінофабрики. Однак уже тоді вони мало відповідали вимогам часу — і стосовно виробничих потужностей, і щодо матеріально-технічного устаткування. Враховуючи ж процеси українізації, питання неминуче виникали

і до художнього рівня кінофільмів, тематичного спрямування кінопродукції.

Основою цих кінофабрик стали приватні кіноательє, споруджені ще до 1917-го або ж у 1918 році. Разом із застарілою матеріально-технічною базою вони потребували значного інвестування. Однак якщо для Одеської кінофабрики такі капіталовкладення, а відтак і технічне переобладнання загалом було можливим, то ситуація з Ялтинською кіновиробничою базою була набагато складнішою. Річ у тому, що півострів Крим на той час ще не входив до складу України, а відтак і Ялтинська кінофабрика не була власністю Всеукраїнського фотокіноуправління (ВУФКУ), а лише перебувала в його оренді (власником кінофабрики був Кримський народний комісаріат освіти).

Термін оренди Ялтинської кінофабрики закінчувався у жовтні 1927 р. Добре розуміючи «підвішений» стан кінофабрики і, вочевидь, невпевненість щодо пролонгації її оренди, а скоріше за все знаючи небажання керівництва УСРР інвестувати у розвиток цієї кінофабрики, очільники ВУФКУ задовго до закінчення дії договору оренди принаймні планували розвиток подій на найближчі роки. Що правда, невідомо, яким би чином розвивалися події,

якби не вересневий 1927 р. землетрус у Криму, що, крім усього іншого, спричинив і значні руйнування Ялтинської кінофабрики. Тож питання оренди, попри активні наполягання Кримського наркомосу, зацікавленого у її відбудові і, звісно ж, інвестиціях, врешті було знято з порядку денного.

Необхідність будівництва кінофабрики у Києві була продиктована й іншим чинником, який, враховуючи тогочасні радянські реалії, не особливо афішували. Ідеться про географічне розташування вже наявних кінофабрик — Одесу та Ялту. Не є великою таємницею, що більшість кіноперсоналу на зазначених фабриках становили працівники, як правило, дуже далекі від української культури (про що й свідчила кінопродукція, особливо у перші роки радянської влади). А деякі з них були налаштовані вороже до всього українського. Можна пригадати випадок, коли на початку 1925 р. директор Ялтинської кінофабрики С. Орелович висловлював незадоволення тим фактом, що всі форми звітності надруковані українською мовою, вимагаючи друкувати їх лише російською [7]. Хоча через кілька років українською мовою вийшла у світ його книжка «Нотатки фільмаря» [4].

Значний конфлікт щодо вживання української мови розгорівся і на Одеській кінофабриці. До його виникнення доклав рук російський кінорежисер М. Охлопков, запрошений на роботу на кінофабрику. У доповідній записці на ім'я секретаря Одеського окружного комітету КП(б)У начальник Одеського окружного відділу ДПУ І. Леплевський відзначав, що «негативне ставлення режисера Охлопкова до всього українського, до якого він ставиться з усмішкою, також викликає незадоволення значної частини робітників-українців» [5].

Відвертим українофобством відзначався й інший працівник Одеської кінофабрики редактор К. Фельдман. «Говорите со мной, пожалуйста, по-русски», — у різкому тоні перервав він режисера Ф. Лопатинського. Присутній при цій розмові редактор Д. Бузько намагався пояснити, що Ф. Лопатинський народився в Галичині і йому дуже важко розмовляти російською. На що отримав відповідь: «Знаем, мол, вас, все вы такие». Про цей конфлікт К. Фельдман розповів редактору журналу «Шквал» С. Радзинському таке: «Я себя сумею поставить надлежащим образом на украинской фабрике. Вот вчера пришел ко мне режиссер Лопатинский с докладом, и я его сразу обрезал, затребовал, чтобы он разговаривал со мной по-русски» [6].

Згадаємо і слова М. Бажана, висловлені на адресу студентів Одеського кінотехнікуму: «Кіномолодняк наш досить озброєно технічними знаннями...

Але що можуть дати ці молоді творці кінематографічної культури радянській українській культурі? Невже можна творити українське кіно, не знаючи і не бажаючи знати нічого про українське мистецтво, літературу, культуру?.. Справа стоїть цілком загрозово. Українська кіношкола є українською лише територіально» [1].

«Хіба Одеса таке місце, де процвітає уккультура?», — це запитання Ю. Яновського, адресоване М. Хвильовому [3], доволі точно характеризувало тогочасну ситуацію у місті.

Слід нагадати, що у 1930 р. Одеський кінотехнікум таки був переведений до Києва, де на його базі створено Державний інститут кінематографії. Однак про переведення кінофабрики з Одеси до Києва не йшлося, бо, власне, й переводити не було що (звісно, про творчі та технічні кадри теж не йдеться).

Принагідно зауважимо, що хоча український радянський уряд у той час перебував у Харкові (до Києва він переїде аж 1934-го), там було зосереджене літературно-мистецьке життя, однак це не стало на перешкоді зведенню нової кінофабрики саме у Києві, а не в Харкові.

Ідея будівництва кінофабрики в Києві, схоже, виникла десь через рік-два після створення ВУФКУ. Однак поворотним моментом став 1925 рік. Так, 18 травня 1925 р. на засіданні Президії Державної планової комісії було ухвалене принципове рішення про необхідність спорудження в Києві кінофабрики. З огляду «на загальні господарчі труднощі» будівництво вирішено було розпочати наступного, 1926 р. Народному комісаріатові освіти УСРР доручалося уточнити фінансові питання будівництва (зокрема зарезервувати з коштів ВУФКУ потрібну суму), Київському окрвиконкомові — виділити ділянку землі [13].

Крім усього іншого, початок будівництва фабрики ускладнював і той факт, що Правління ВУФКУ перебувало у Харкові, до Києва воно переїхало у жовтні 1926 р. Тож майже весь 1926 рік представникам кіновідомства доводилося долати чималі відстані, аби потрапити до Києва.

6 лютого 1926 р. відбулося засідання секції місцевого господарства Київського окружного відділу планування щодо будівництва кінофабрики в Києві. Участь у ньому також узяли і представники ВУФКУ на чолі з головою Правління З. Хелмно. Виступаючи на нараді, очільник кіновідомства зупинився на основних проблемах, без вирішення яких будівництво нової кінобази було неможливим: виборі місця, забезпеченні електроенергією, отриманні будівельних матеріалів, організації будівництва та отриманні кредитів.

У результаті перемовин було досягнуто домовленостей, що міський відділ комунального господарства віддає під кінофабрику територію в 30–35 десятин за Пушкінським парком і частину цього парку. Натомість виникали проблеми з енергозабезпеченням фабрики — ситуація ускладнювалася особливостями кіновиробництва, коли при зйомці одночасно вмикалися кілька потужних ламп, які забирали надзвичайно багато енергії. Також не були вирішені питання з постачанням матеріалів та з будівельною організацією-підрядником [12].

Проте голова Правління ВУФКУ З. Хелмно, який був присутній на згаданому засіданні, згодом у своїй доповідній на ім'я наркома освіти УСРР чомусь змалював ситуацію аж занадто позитивно. Мовляв, і електропостачання майбутньої фабрики вже забезпечено, і питання з міським банком вирішено, і з матеріалами особливих проблем не виникатиме... [14]

Деякі зрушення відбулися на засіданні Економічної Народи УСРР (проходило 5 червня 1926 р.): Народному комісаріату освіти УСРР доручено було скласти докладний кошторис на будівництво та забронювати з прибутків ВУФКУ за 1924–1927 бюджетні роки необхідні суми: однак, виходячи з економічного стану УСРР — з одного боку, і позапланового характеру будівництва — з іншого, початок будівництва перенесли на 1926–1927 операційний рік [9].

Відповідно до будівельного кошторису початково вартість будівництва становила 2,5 млн грн [10]. Особливість полягала в тому, що ВУФКУ мало будувати власним коштом. І це, крім того, що кіновідомству необхідно було сплачувати низку податків, купувати облігації, здійснювати кінофікацію села та ще багато чого іншого, що потребувало значних фінансових витрат. І хоча Українська Економічна Народа й ухвалила рішення забронювати відповідні суми з прибутків ВУФКУ за 1924–1925, 1925–1926 і 1926–1927 операційні роки, однак цього було замало. Тому у листах керівництва ВУФКУ дедалі частіше звучали нотки занепокоєння. «Збудування кінофабрики утворює для ВУФКУ важке становище через те, що ВУФКУ повинно будувати її виключно власними коштами в той час, коли всі інші галузі промисловості одержують державну субсидію чи іншу допомогу, а в РСФРР навіть «Совкіно» одержало субсидію на свої потреби. — Йшлося у вересневій 1926 р. доповідній записці на адресу Ради Народних Комісарів УСРР. — Зазначене становище особливо ускладнюється через те, що останнього часу різні установи, особливо НКФ¹,

за всілякими підставами намагаються вилучити всі взагалі прибутки ВУФКУ, не дивлячись на їх спеціальне призначення» [10].

Ситуація з фінансуванням погіршилася до такої міри, що постало питання про припинення будівництва. З'явилися й критики на адресу керівництва ВУФКУ (вже колишнього). «Я твердо переконаний, що ідея будівництва Київської фабрики, хто б не був ініціатором її, є наочна авантюра, й мала на меті набути дешевий політичний капітал щодо громадської думки України», — заявив, наприклад, член Правління ВУФКУ З. Й. Сидерський 15 грудня 1927 р. [11]. Однак і він вважав за неприпустиме — як з політичного, так і економічного боку — припинити чи сповільнити роботи з будівництва кінофабрики, хоча його вартість за цей час значно зросла.

ВУФКУ вже витратило на будівництво 1,6 млн крб власних коштів, а щоби розпочати роботу фабрики у 1928 р. потрібно було ще як мінімум 1,8 млн крб [8]. Таких коштів у кіновідомства, звісно ж, не було. Тож без кредитів загроза припинення будівництва ставала чимдалі очевиднішою. Відтак керівництво української кіногалузі змушене було дедалі активніше звертатися по фінансову допомогу не лише до банківських установ, а й до вищих органів державної влади в Україні.

Зрештою питання було вирішене позитивно. І, як видається, насамперед, політична, а не економічна складова стала визначальною. Хоча сказати, що будівництво завершилося в 1928 році, вочевидь, було б не зовсім правильно. Адже кінофабрика ніби й будувалася за останнім словом техніки, але техніки німого кіно. Кінець 20-х — початок 30-х років минулого століття ознаменувався доволі швидким (особливо на Заході) розвитком звукового кіно, до якого новозбудована фабрика готова не була. Тож довелося знову багато чого перебудувати.

...Представлені в публікації документи свідчать про перші кроки і рішення вищих органів державної влади в Україні щодо будівництва кінофабрики в Києві, проблеми фінансового, організаційного, технічного, матеріального характеру, що неминуче виникали перед керівництвом української кінематографії.

Пропонована публікація зовсім не претендує на вичерпність заявленої теми. Серед перспективних напрямів дослідження, як на нашу думку, — написання комплексного дослідження з історії Національної кіностудії художніх фільмів імені Олександра Довженка, гідне місце в якому має посісти й історія її створення.

¹ НКФ – Народний комісаріат фінансів УСРР.

**Витяг з протоколу засідання Президії Державної планової комісії УСРР
щодо будівництва в Києві кінофабрики**

м. Харків, 18 травня 1925 р.

Копія з копії

ВИТЯГ

З протоколу засідання Президії Державної планової комісії УСРР від 18 травня 1925 року

СЛУХАЛИ: 111. Про спорудження в Києві кінофабрики.

(Комісія Освіти — т. ЧЕЧЕЛЬ).

УХВАЛИЛИ: 111. 1) Визнати за потрібне спорудити кінофабрику в Києві.

2) З огляду на загальні господарчі труднощі в поточному році вважати за можливе взятися за збудовання лише наступного господарчого року.

3) Доручити НКОсвіти уточнити фінансовий план будівництва.

4) Броніювати для цього потрібну суму з ощаджень Фотокінокомітету² попереднього, поточного й наступного господарчих років.

5) Запропонувати Київському окрвиконкомові одвести потрібний на це будування участок землі.

Згідно: Діловод Президії — підпис

З копією згідно:

Тво СЕКРЕТАРЯ АДМІНВІДДІЛУ ВУФКУ ВАЛУЄВ

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.7 — Спр.851. — Арк.57. Машинопис. Копія з копії.

**Протокол засідання секції місцевого господарства
Київського окружного відділу планування щодо будівництва кінофабрики в Києві**

м. Київ, 6 лютого 1926 р.

Копія

ПРОТОКОЛ

засідання секции местного хозяйства Киевского окрплана от 6 февраля 1926 г.

ПРИСУТСТВОВАЛИ: члены секции тт. ЦЕЛЬТНЕР, ГАЖЕНКО, ЛЕОНТЬЕВ, БЕНИН, МОДЫЛЕВСКИЙ, РОДИН.

От ВУФКУ: тт. ХЕЛМНО, ЛИФШИЦ, ГАЛЬПЕРИН.

[От] ГОРСОВЕТА — ЗИЛЬБЕРБРАНД, ЗОРИН, ШРИНИН.

[От] КОМХОЗА — ЛЕВЧЕНКО, ХАУСТОВ, КВАСНЮК.

[От] КОМБОРБЕЗА — ТОПЕХА.

СЛУШАЛИ:

О ПОСТРОЙКЕ В КИЕВЕ КИНОФАБРИКИ.

Тов. ХЕЛМНО информирует, что вопросом о постройке кинофабрики заинтересованы многие организации Киева. Есть тенденция расширения Одесской фабрики, вместо постройки Киевской фабрики, но расширить стоило бы дороже, чем построить новую.

Тов. ХЕЛМНО останавливается на главнейших моментах организации фабрики: 1) выбор места, 2) снабжение электроэнергией, 3) содействие в получении строительных материалов, 4) организация строительства, 5) банковский кредит.

Комхоз, в результате переговоров, отдает под кинофабрику площадь в 30–35 десятин за Пушкинским парком и часть Пушкинского парка. Причем эта часть парка огораживается для нужд фабрики, и только иногда будет открыта для общественного пользования, остальная же, значительно большая часть, будет оборудована, открыта для общего пользования, и только в исключительных случаях (съемки). К осени 1926 г. фабрика должна уже начать работать. Вопрос об условиях сдачи этого участка пока остается открытым.

Вторым, не менее важным вопросом, является вопрос об электроснабжении. Фабрике потребуется ламп заграничных разной силы и токов до 1300 кВ, которые можно было бы зажигать одновременно. Вопрос усложняется неравномерностью потребления энергии. Комхоз обещает удовлетворить в этой области фабрику. Для того, чтобы подробно выяснить, что необходимо для снабжения фабрики светом,

² Тобто ВУФКУ.

в Одессу выехали представители Комхоза, и после их приезда можно будет окончательно договориться. Что касается строительных материалов и постройки, то ВУФКУ встречает препятствия в том, что в Киеве некому сдать строительную работу. Хозяйственным способом ВУФКУ постройку вести не будет. Придется сдать работу организации вне Киева. Велись переговоры относительно строительных материалов со многими трестами. Тов. ХЕЛМНО предлагает созвать в Окрплане совещание из организаций, снабжающих строительными материалами, для выяснения, каковы могут быть перспективы в этой области.

ВУФКУ надеется, что кирпичем и лесоматериалом снабдит Киев, цемент тоже получить можно, хуже всего дело обстоит с железом.

Всего кубатуры постройки — 11000 куб. саж. Постройка фабрики может занять большое количество рабочей силы одновременно. Всего около 100–125 рабочих дней, значит, можно занять в течении сезона 700–800 рабочих.

Что касается производительной рабсилы, то она будет постоянная и сдельная. Фабрика предполагает работать на 15 групп и занять около 600 человек постоянных. Временные же постановки смогут занять от 1000 до 3000 человек.

Тов. ХЕЛМНО предполагает, что постройку будет кредитовать местный банк.

На вопрос тов. ЦЕЛЬТНЕРА, является ли необходимым условием для постройки фабрики проведение канализации и водопровода, тов. ХЕЛМНО заявляет, что строить фабрику можно будет лишь при непрерывном условии прокладки канализации до фабрики и достаточного напора воды в водопроводной сети.

Тов. ЦЕЛЬТНЕР предлагает вопрос о строительстве фабрики перенести на особое совещание с участием строительных организаций, Союза строителей, Окрарха и др.

Тов. ЦЕЛЬТНЕР указывает, что отдавая площадь около Пушкинского парка, город теряет очень ценное место, годное для жилищного строительства (близко от завода «Большевик», близость канализации, трамвая, электросети и водопровода).

Кроме того частично теряется парк для общественного пользования. Положительной стороной вопроса является то, что постройка и функционирование кинофабрики значительно отразится на уменьшении безработицы в Киеве.

ПОСТАНОВИЛИ:

1) Признать желательным постройку в Киеве кинофабрики, требующей значительное количество рабочей силы, как постоянной, так и периодически привлекаемой для съемки.

2) Признать возможным отвод для фабрики участка за Пушкинским парком вдоль Брест-Литовского шоссе и часть Пушкинского парка и предоставление кинофабрике права пользоваться остальной частью парка по особому соглашению с Комхозом; при этом отметить, что отводимый участок вдоль Брест-Литовского шоссе представляет собой значительную строительную ценность как особо удобного для постройки рабочих домов.

3) Констатировать, что необходимым условием для возможности постройки фабрики является продление канализации по фронту фабрики, достаточный напор водопроводной сети и надлежащее электрооборудование фабрики. Вопрос о технической возможности соответствующего электрооборудования предложить Комхозу выяснить после возвращения из Одессы представителей Комхоза, командированных туда с целью ознакомления с электроустановками на Одесской фабрике.

4) Признать необходимым созыв на будущей неделе двух совещаний:

а) с организациями, торгующими строительными материалами, с участием Внуторга, Комхоза, Коммунального банка для выяснения возможности обеспечения фабрики строительными материалами;

б) с Комхозом, Союзом строителей, оргбюро по организации строительной конторы и Горбанком по вопросу об организации постройки фабрики. В этом же заседании выяснить вопросы кредитования ВУФКУ Горбанком и другие, связанные с организацией постройки, причем просить тов. ХЕЛМНО представить план финансирования строительства.

5) Просить Комхоз в срочном порядке проработать вопрос о возможности для Комхоза принять на себя строительные работы по постройке этой фабрики.

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ (Е. ЦЕЛЬТНЕР)

С подлинным верно: (подпись)

С копией верно: (подпись)

З оригіналом згідно: [підпис]

ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 7 — Спр. 745. — Арк. 12–13. Машинопис. Копія.

**Витяг з протоколу № 78 засідання Президії Київського окружного виконавчого комітету
щодо будівництва кінофабрики в м. Києві**

м. Київ, 12 лютого 1926 р.

Копія з копії

ВИТЯГ З ПРОТОКОЛУ ч. 78 ЗАСІДАННЯ ПРЕЗИДІЇ КИЇВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ

від 12 лютого 1926 року

СЛУХАЛИ: 2217. Про збудування в Києві кінофабрики (від Окрплану тов. ЦЕЛЬТНЕР).

УХВАЛИЛИ: 2217. 1) Визнати за бажане збудування в Києві кінофабрики як великого промислового підприємства, що має культурне значіння й вимагає значної кількості робочої сили постійної та періодично запрошуваної для кінознімоч.

2) Визнати за доцільне відвод під збудування кінофабрики участка землі за Пушкінським парком вздовж Брест-Літовського шосе загальною мірою біля 28 десятин; визнати за доцільне надати кінофабриці право користуватися останньою частиною Пушкінського парку для кінознімоч за окремою згодою з Комгоспом; разом з цим, відзначити, що відведений участок уявляє з себе значну будівельну вартість через зручність його для будівлі робітничих помешкань, відводиться під кінофабрику тільки з огляду на обставини, що зазначені п. 1 цієї постанови.

Визнати за необхідне, що проекта угоди на оренду участка поміж Комгоспом та ВУФКУ було подано на затвердження окрвиконкому, причому при складанні умови примінити можливо пільгові умови оренди.

3) Визнати за необхідне продовжити каналізаційну лінію до участка, що відводиться під фабрику; умови продовження лінії оговорити в угоді, що складатиметься Комгоспом та ВУФКУ; визнати за необхідне улаштування спеціальних електротехнічних пристосувань для обслуговування фабрики, що, за висновком Комгоспу, можливо.

4) Вважати за необхідне виявити цілковиту допомогу кінофабриці з боку Окрвиконкому, Внуторгу та інших установ та організацій в справі будування фабрики й, зокрема, в справі одержання кінофабрикою будівельних матеріалів. Визнати за доцільне складання ВУФКУ окремої умови з Сілікаттрестом для забезпечення збудування фабрики достатньою кількістю цегли.

5) Вважати, що будівництво Київської кінофабрики може бути забезпечено достатнім кадром кваліфікованої робочої сили, причому заходи до приваблення в Київ, через Спілку будівельників, мулярів треба буде вжити своєчасно.

6) Поставити питання перед міським банком про можливість кредитування ВУФКУ на збудування кінофабрики на суму 200000 карб., не порушуючи інтересів місцевої промисловости, торгівлі, будівництва й місцевого господарства в цілому, при умові провадження грошових операцій ВУФКУ по збудуванню фабрики, а також операцій по заготовці матеріалів та по здачі будівельних робіт через Київський міськбанк.

Визнати бажаним детальне ознайомлення Окрплана з фінансовим планом ВУФКУ й з планом фінансування будівництва кінофабрики.

Оригінал за належними підписами.

З оригіналом згідно: зав[ідувач] проток[ольною] частиною Окрвиконкому

(Осадчий)

Певно (Ворона)

З оригіналом згідно:

Певно: підпис

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.7. — Спр.745. — Арк.10. Машинопис. Копія з копії.

**Доповідна записка Правління ВУФКУ до Народного комісаріату освіти УСРР
щодо будівництва кінофабрики в Києві**

м. Харків, 20 лютого 1926 р.

НАРКОМОСУ

Правління ВУФКУ

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

Згідно з розпорядженням наркому [освіти] тов. Шумського голова Правління ВУФКУ тов. ХЕЛМНО виїхав до Києву в справі будування там кінофабрики. Наслідок цієї поїздки маємо такий:

1. Органи місцевої влади (Окрвиконком, Держплан, Окрміскомгосп), партійні та громадські організації взяли дуже жваву участь в розв'язанні всіх справ, що виникають в зв'язку з будівництвом у Києві кінофабрики.

2. Місце для майбутньої фабрики вже не тільки намічено, але навіть й відведено — це т. зв. Пушкінський парк та біля нього 40 десятин. Лишається тільки скласти угоду с Окргоспом. Проект угоди маєтсья.

3. Електропостачання майбутньої фабрики забезпечено.

4. Держплан провів кілька спеціальних нарад у справах, що зв'язані з кінофабрикою, з організаціями, що в той або інший спосіб можуть бути корисні під час будівництва фабрики, а саме:

а) з міським банком в справі кредитування ВУФКУ. Вирішено, що міський банк може надати ВУФКУ кредит на суму 200000 крб;

б) з трестами та синдикатами в справах постачання будівельними матеріялами (Селікаттрест, Українліс, Металосиндикат та инш.). З'ясовано, що більшість матеріялів можна дістати у Києві, для набування інших матеріялів, головним чином заліза, треба звернутися до центральних установ, зокрема до комісії тов. Шатова;

г) з будівничими організаціями. З'ясовано, що у Києві немає жодної організації, яка могла б взяти на себе будову Київської фабрики, тому, очевидно, доведеться ВУФКУ проводити будову фабрики власним апаратом.

5. Окрвиконком усі постанови Держплану затвердив.

6. Запрошено цілком авторитетну людину — проф. Рикова, що взяв на себе складання проекту майбутньої фабрики. До цієї ж справи притягнуто Київський державний інститут мистецтв³.

Все це яскраво свідчить про те, що у Києві складаються найсприятливіші умови для будівництва фабрики власними коштами, не вимагаючи від держави спеціальних коштів.

Зважаючи на те, що фабрику мусить бути збудовано цього року, будівництва треба розпочати не пізніше квітня, і що для цього треба негайно ж вжити спішних заходів, бо инакше не встигнемо заготовити потрібних матеріялів, ВУФКУ просить Колегію Наркомосвіти про таке:

а) прискорити клопотання перед Раднаркомом про самий дозвіл будувати фабрику;

б) дозволити ВУФКУ скласти угоду з Комгоспом на місце, що виділено для майбутньої фабрики, не чекаючи на дозвіл вищих органів. Угода нас нічим не зв'язує, тому що в разі, коли нам буде відмовлено в будівництві ц[ього] р[оку] кінофабрики, ВУФКУ зуміє або скасувати цю угоду, або зберегти її до того часу, коли нам це дозволено буде;

в) дозволити ВУФКУ набувати будівельний матеріял, знову так [само не] чекаючи дозволу, бо ці матеріяли завше можна буде продати;

г) дозволити скласти проекти, кошторис та робочі креслення майбутньої фабрики, бо навіть коли Раднарком не дозволить тепер будувати фабрики, то все це потрібне і надалі;

д) сконструювати будівельний апарат, якому почати роботу негайно; цей апарат, в разі негативного вирішення Раднаркомом, можна буде частково розкасувати, а частково використати для інших работ.

Все це ВУФКУ потрібно негайно, тому що кожний прогаяний день може звести нанівець все зроблене нами, а ті матеріяли, що їх й тепер на ринкові є обмаль, ми можемо не встигнути придбати.

Всеукраїнське фотокіноуправління «ВУФКУ»

[підпис] [З. С. Хелмно]

[підпис]

ЦДАВО України. — Ф. 539. — Оп. 4. — Спр. 1090. — Арк. 109–109 зв. Машинопис. Оригінал.

**Проект постанови Колегії НКО УСРР щодо будівництва
кінофабрики в Києві**

не пізніше 20 лютого 1926 р.⁴

ПРОЕКТ

**ПОСТАНОВИ КОЛЕГІЇ НАРКОМОСВІТИ В СПРАВІ БУДУВАННЯ ТРЕТЬОЇ КІНОФАБРИКИ
ВУФКУ в КИЇВІ**

1. В зв'язку з розвитком та поширенням української радянської кінематографії і неспроможністю кінофабрик ВУФКУ, що тепер існують, забезпечити всі потреби поширеного виробництва, ухвалити

³ Ідеться про Київський художній інститут.

⁴ Датується за доповідною запискою Правління ВУФКУ до Народного комісаріату освіти УСРР щодо будівництва кінофабрики в Києві.

будівництва третьої кінофабрики ВУФКУ в Києві, тому що Київ найбільше придатний для утворення там міцної бази українського кіновиробництва, бо він являється культурним центром України та має чудову місцевість, яка може бути використана для натурних зйомок найрізноманітніших фільмів.

2. Звернутися до Раднаркому з проханням дозволити будувати цього року кінофабрику в Києві. Просити Раднарком прискорити розгляд цієї справи, бо фабрика має бути збудована цього ж року, і саме будівництво треба розпочати не пізніше квітня.

3. В зв'язку з тим, що фабрика має бути закінчена цього ж року, запропонувати ВУФКУ розпочати інтенсивну підготовчу роботу, а саме:

а) скласти проект, кошторис та робочі креслення майбутньої фабрики, бо навіть, коли Раднарком не дозволить тепер будувати фабрики, то все це потрібне і надалі;

б) скласти угоди з трестами, синдикатами та іншими організаціями на постачання майбутньому будівництву потрібних матеріалів, бо знову таки, коли дозволу не буде, то ці матеріали завше можна буде реалізувати;

в) скласти угоду з Київським міськгоспом на місце, що відведено для майбутньої фабрики; цю угоду можна буде, в крайньому разі, або скасувати, або продовжити до того часу, коли будівництво буде дозволено;

г) сконструювати будівельний апарат, якому почати роботу негайно; цей апарат, в разі негативного рішення Раднаркому, можна буде частково розкасувати, а частково використати для інших робіт.

ЦДАВО України. — Ф.539. — Оп.4. — Спр.1090. — Арк.110. Машинопис. Копія.

Витяг з протоколу № 45/394 засідання Економічної Народи УСРР

м. Харків, 5 червня 1926 р.

ВИТЯГ

з протоколу № 45/394 засідання Економічної Народи УСРР

від 5 червня 1926 р.

СЛУХАЛИ:

13. Про збудування в м. Києві кінофабрики (тов. Чечель).

Спр. № 5694

Арх. 6/XV

Вн. Укрдержплан

ПОСТАНОВИЛИ:

13. 1) З огляду на те, що:

а) що сучасні кінофабрики ВУФКУ — Одеська та Ялтинська — мають невелику продукційну здатність, що їх не можна збільшити, що вони надзвичайно переобтяжені, що спричинюється до неможливості раціоналізації виробництва та до подорожчання його продукції;

б) що з 10/X-[19]27 року Ялтинська фабрика відходить від ВУФКУ;

в) що загальна продукційна здатність всіх союзних кінофабрик не може задовольнити сучасної потреби ВУФКУ в фільмах;

г) що кількість можливих до імпорту закордонних фільм щороку зменшується з огляду на вичерпання наявного запасу й невеликий відсоток придатних до радянського екрану закордонних фільм;

д) що необхідно утворити фільму, яка відповідала б умовам українського радянського життя й побуту, та

е) що найдоцільнішим пристосуванням коштів, нагромаджуваних ВУФКУ від експлоатації екранів й прокату фільм, є створення повищого фільму, — визнати за необхідне збудувати на Україні кінофабрику на 15 знімальних груп, відповідно до фінансової можливості ВУФКУ.

2) Маючи на увазі історично-природні, національні й побутові умови, а також специфічні умови кіновиробництва, — вважати місто Київ за найкраще місце для збудування кінофабрики.

3) Але ж, беручи на увагу сучасний економічний стан держави й позаплановий характер проєктованої фабрики, — вважати за необхідне відкласти початок будівництва фабрики до 1926-[19]27 операційного року, запропонувавши Наркомосвіти УСРР:

а) розробити докладніший фінансовий план будівництва фабрики;

б) забронювати з прибутків ВУФКУ за 1924-[19]25, 1925-[19]26, 1926-[19]27 бюджетові роки суми, необхідні для будівництва фабрики відповідно до докладного фінансового кошторису будівлі, запропону-

вавши Київському ОВК відвести потрібну для будування фабрики намічену ділянку землі в м. Києві, за Пушкінським парком.

4) З огляду на втратність радянського кіновиробництва й цілковиту залежність його від ступеню експлоатації фільм, зобов'язати Наркомосвіти УСРР вжити заходів до інтенсифікації використання фільм, поширюючи їхній ринок шляхом збільшення мережі екранів й виводу фільм свого виробництва на союзні й закордонні ринки.

5) Запропонувати ВУФКУ подати на засідання Екнаради УСРР на протязі цього бюджетового року спеціальну доповідь про господарчу діяльність ВУФКУ, а НК РСІ УСРР подати співдовідь в цій справі.

Секретар Екнаради УСРР Брагін

Згідно:

Тех[нічний] секретар [підпис]

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.6 — Спр.560. — Арк.28. Машинопис на бланкові. Засвідчена копія; Там само. — Арк.27. Машинопис. Засвідчена копія.

**Доповідна записка голови Правління ВУФКУ до Ради Народних Комісарів УСРР
щодо джерел фінансування будівництва Київської кінофабрики**

**м. Харків, не раніше 2 вересня 1926 р.⁵
ДО РАДИ НАРОДНИХ КОМІСАРІВ УСРР**

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА щодо коштів ВУФКУ

З початку будівельного сезону поточного 1926-[19]27 року ВУФКУ, згідно з постановами УЕН з 5 червня 1926 р. (прот. № 45/394 п. 13) і РНК з 2 вересня 1926 р. (прот. № 42/459 п. 19), повинно приступити до збудування кінофабрики в Києві. Вартість збудування за будівельним кошторисом складає 2500000 карбованців (див. додаток 1⁶). Для забезпечення ВУФКУ коштами, потрібними для збудування цієї кінофабрики, УЕН того ж 5 червня ухвалила забронювати відповідні суми з прибутків ВУФКУ за 1924/[19]25, 1925/[19]26 і 1926/[19]27 рр.

Збудування кінофабрики утворює для ВУФКУ важке становище через те, що ВУФКУ повинно будувати її виключно власними коштами в той час, коли всі інші галузі промисловости одержують державну субсидію чи іншу допомогу, а в РСФРР навіть «Совкіно» одержало субсидію на свої потреби.

Зазначене становище особливо ускладняється через те, що останнього часу різні установи, особливо НКФ, за всілякими підставами намагаються вилучити всі взагалі прибутки ВУФКУ, не дивлячись на їх спеціальне призначення.

В сучасний момент, в зв'язку з виявленням прибутків ВУФКУ за 1925/[19]26 рік, що за орієнтовним балансом складає 1385000 карбованців (див. додаток 2⁷), передбачаються такі відрахування на вилучення:

1) На оплату прибуткового податку за м[инулий] р[ік], рахуючи 8% та надвижки на місцевий бюджет 2%, — 138500 крб.

2) На купівлю облігацій 8% позики з розрахунку 60% відрахувань до резервного капіталу в розмірі 20% з прибутку — 166200 крб.

3) 10% відрахувань до фонду поліпшення побуту робітників та службовців — 138500 крб.

4) До держбюджету на 1926/[19]27 рік, згідно з постановою бюджетової наради при НКФ 26/VIII-1926 р., — 200000 крб.

5) Суми, що було в минулому році видано позичково Наркомосові за його пропозицією й не повернено (див. додаток 3⁸), — 49000 крб.

РАЗОМ — 692200 крб,

не рахуючи: а) вилучення Наркомфіном з прибутків ВУФКУ за минулий час для придбання облігацій 8% позики — 160117 крб,

б) відрахувань до фонду поліпшення побуту робітників та службовців за минулий час — 93133 крб.

⁵ Датується за змістом документа.

⁶ Додаток 1 див.: ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 6. Спр. 809. Арк. 3–4.

⁷ Додаток 2 див.: ЦДАВО України. Ф.166. Оп.6. Спр. 809. Арк. 5–7.

⁸ Відповідну документацію з означеного питання див. ЦДАВО України. Ф. 166. Оп. 6. Спр. 809. Арк. 8-9. Слід, однак, зауважити, що в цих документах ідеться не про 49 тис., а про 45 тис. крб позички.

Коли б всі зазначені суми, що складають біля 70 % всього прибутку ВУФКУ за 1925/[19]26 рік, було дійсно від нього вилучено, таке вилучення фактично поставило б ВУФКУ перед неможливістю, за браком потрібних коштів, збудувати кінофабрику, не кажучи вже про те, що цими вилученнями взагалі дуже гальмується здійснення покладених на ВУФКУ інших важливих завдань.

Треба ще мати на увазі витрати на кінофікацію села, яку ВУФКУ за рахунок тих же прибутків провадить на умові трьохрічного кредитування. На 1/Х-[19]26 р. ці витрати визначаються в сумі понад 300000 карбованців, повернення якої суми ВУФКУ може чекати не раніш, як через 2–3 роки. Крім того, значна частина прибутків ВУФКУ фактично полягає не в мобільних коштах, а в різнім устаткуванні та іншому майні, придбаному ВУФКУ для зміцнення існуючих кіновиробничих підприємств.

Отже, ВУФКУ вважає:

1) Щодо відрахувань до фонду поліпшення побуту. Робітники та службовці ВУФКУ, порівнюючи з робітниками інших промислових підприємств, зараз перебувають в задовольняючому матеріальному стані. Рівень зарплатні робітників української кінопромисловости значно перевищує середню зарплатню, яку одержують робітники інших промислових підприємств. Через те, на думку ВУФКУ, доцільно на час до остаточного збудування кінофабрики зовсім звільнити його від обов'язку робити ці відрахування, не виключаючи зазначених 93133 крб за минулий час, або, принаймні, зменшити ці відрахування до мінімального розміру.

2) Щодо відрахувань до резервного фонду. Резервний капітал, по суті, є фондом коштів, призначених для поширення підприємств (згідно з арт.46 Декрету про трести). Оскільки ВУФКУ за силою директив та постанов законодавчих органів зараз провадить величезне поширення свого виробництва, треба визнати за ВУФКУ безперечне право на використання цього фонду повністю для збудування кінофабрики, себто по прямому його призначенню. Через те правильно й доцільно надати ВУФКУ право всі відрахування до резервного капіталу з прибутків ВУФКУ за зазначені три роки використати для цієї мети, одночасно звільнивши його від обов'язку придбати за рахунок 60 % резервного фонду облігації чи інші державні папери з поверненням йому суми 160117 крб, обертаної в облігації за минулий час за вимогою НКФ.

3) Щодо вилучення 200000 карбованців до держбюджету.

Згідно з постановою УЕН з 2 травня 1925 р. (прот. № 29/291 п. 4) та РНК з 4 червня 1925 р. (прот. № 29/376 п. 21) чистий прибуток ВУФКУ за 1924/[19]25, 1925/[19]26 та 1926/[19]27 рр. зовсім не підлягає будь-яким вилученням і повинен бути використаний на збільшення обігового капіталу ВУФКУ та на поширення його виробництва. Теж передбачено в постанові ВУЦВКу та РНК з 10 червня 1925 року («Збір законів УСРР» за 1925 р. № 32 арт.251). Вилучення 200000 крб всупереч наведених постанов ще більш погіршить становище ВУФКУ та дуже шкідливо відіб'ється на його роботі. Через те, на думку ВУФКУ, потрібно та доцільно терміново порушити питання про викреслення цієї суми з держбюджету на 1926/[19]27 рік.

4) Щодо 49000 крб, виданих Наркомосові позичкою. Відносно цієї суми не може бути ніякого сумніву в тому, що її повинно повернути⁹ ВУФКУ.

З огляду на вищенаведене, ВУФКУ просить Раду Народніх Комісарів з метою надання ВУФКУ реальної можливості безболісно виконати всі покладені на нього завдання й, в першу чергу, збудувати нову кінофабрику, постановити:

1) Звільнити ВУФКУ від відрахувань до фонду поліпшення побуту з прибутків ВУФКУ за 1924/[19]25, 1925/[19]26, 1926/[19]27 рр., а коли це неможливо, то, принаймні, зменшити ці відрахування до мінімального розміру.

2) Надати ВУФКУ право використати повністю для збудування кінофабрики всі відрахування до резервного капіталу з прибутків ВУФКУ за ті ж роки, одночасно звільнивши його від обов'язку придбання за рахунок резервного фонду облігацій 8 % позики чи інших паперів, а також запропонувати НКФ оплатити ВУФКУ по номіналу вартість облігацій на суму 160117 крб, що вилучено від ВУФКУ за минулий час.

3) Переглянути питання про вилучення від прибутків ВУФКУ за 1925/[19]26 р. до держбюджету й постанову про це вилучення скасувати.

4) Запропонувати Наркомосові й Наркомфіну повернути ВУФКУ видану Наркомосові позичково суму 49000 карбованців.

ГОЛОВА ПРАВЛІННЯ ВУФКУ [підпис] З. С. ХЕЛМНО

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.6 — Спр.809. — Арк.1–2 зв. Машинопис. Оригінал.

⁹ У розумінні — необхідно повернути.

**Пояснювальна записка голови Правління ВУФКУ О. І. Шуба
до Народного комісаріату освіти УСРР щодо необхідності закупівлі імпортової апаратури
для потреб Київської кінофабрики**

м. Київ, 20 червня 1927 р.¹⁰

ПОЯСНЮЮЧА ЗАПИСКА

до імпортової заяви на устаткування Київської кінофабрики, освітлюючої, зйомочної, лабораторної та фотоапаратури¹¹

На Київській кінофабриці, що зараз будується, передбачається почати роботи спочатку наступного операційного [19]27-[19]28 року.

Зйомочну роботу передбачається вести в п'яти павільйонах 20 режисерськими групами. Виробничий програм цієї фабрики передбачає зйомку 30 повнометражних, виробничих та культурних картин.

Для роботи всіх груп на кінофабриці буде потрібно від десяти до дванадцяти тисяч ампер, для чого необхідно мати, виходячи з практики й опиту робіт для всеможливих комбінацій [по] світлу, не менш як 30000 ампер освітлюючої апаратури, що приблизно й передбачає заява.

Зйомочна апаратура. Для 20 зйомочних груп, буде потрібно 20 зйомочних апаратів, крім того, необхідно мати два апарати для зменшеного руху, три апарати для проведення хронікальних та інших зйомок і для запасу.

Лабораторна апаратура. Заява передбачає одержання автоматичної проявочної лабораторії, що повинно замінити собою систему роботи через бак і т. д.

Заява передбачає одержання 8 копіювальних апаратів, бо через ці апарати доведеться пропустити до 12000 метрів позитиву на день. Пропускна же здатність апаратів «Дебрі» на день — 1800 метрів, а один копіювальний апарат треба мати про запас.

Проекційні апарати шкільного типу. Кожної режисерської групи¹² треба предоставити для роботи на час монтажу по одному апарату шкільного типу.

Фотоапаратура. Заявку на фотоапаратуру складено на підставі дійсних потреб фотозйомок в процесі самої зйомочної роботи, так і в помноженні цих фотознімків для рекламної мети.

Устаткування деревооброблююч[их] та слюсарно-механічних цехів. Заявку на станки дано з розрахунку потреб для необхідних відповідних робіт.

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.6 — Спр.1486. — Арк.110. Машинопис. Копія.

**Особлива думка члена Правління ВУФКУ З. Й. Сидерського
про необхідність продовження будівництва Київської кінофабрики**

м. Київ, 15 листопада 1927 р.

ДО ПРОТОКОЛА ЗАСІДАННЯ ПРАВЛІННЯ ВУФКУ

з 14 ЛИСТОПАДА 1927 року

До пропозицій, що їх було ухвалено по першому питанню порядку денного, я подавав такий додаток: «Вважати за абсолютно неприпустиме й неможливе так з політичного, як і з економічного боку, припинити або замедлити роботи в справі будівництва Київської кінофабрики».

Подав я такий додаток не лише з огляду на моє бажання якнайшвидше розгорнути виробництво ВУФКУ (цілком зрозуміло, що, перш за все, мене цікавлять інтереси того діла, на яке мене послала партія), але не в меншій мірі й через те, про що я неодноразово говорив на засіданнях Правління.

Я твердо переконаний, що ідея будівництва Київської фабрики, хто б не був ініціатором її, є наочна авантюра, й мала на меті набути дешевого політичного капіталу щодо громадської думки України. Ті особи, що цього намагались, почасти дійшли цього: тепер на Україні можна чути такі заяви: «Чи погане, чи добре було колишнє Правління, але грандіозну фабрику воно все-таки почало будувати, не вимагаючи ні від кого грошей».

Не вдаючись до аналізу питання, звідкіль гадали ініціатори цієї справи взяти 4–5 мільйонів крб на протязі двох-трьох років, я хочу рішуче зазначити, що я, як член Правління та як радянський робітник, не можу взяти

¹⁰ Датується за супровідним листом.

¹¹ Так у тексті.

¹² Так у тексті. Треба «Кожній режисерській групі».

на себе відповідальності за такий акт безгосподарності й неприпустиму політичну помилку, як припинення тепер робіт по будівництву фабрики.

Для мене було б цілком зрозуміло, коли б в свій час, до початку будування, відповідні органи відстрочили роботу щодо будування нової кінофабрики на декілька років. Це, може, було б навіть правильно, бо українська кінематографія могла б розвивати своє виробництво й за умовою, коли б будування фабрики було почато на 3–5 років пізніше. Але тепер я не бачу іншої ради, крім того, щоб якнайшвидше закінчити будування фабрики — інакше кожний день обертає більше та більше коштів на мертвий капітал. Крім того, про Київську фабрику говорить вся Європа, не кажучи вже за СРСР, й припинення будування фабрики було б величезною політичною помилкою.

Зважаючи на все це, я й подав такого додатка. Тов. Скрипник зауважив, що питання про Київську кінофабрику стоїть окремо на порядку денному. Але зважаючи на те, що решту питань, в тому числі й питання про Київську фабрику, було знято з обговорення, я подаю свою думку з короткою мотивировкою на письмі й прошу прикласти цього документа до протокола засідання Правління з 14 листопада.

ЧЛЕН ПРАВЛІННЯ ВУФКУ [підпис] /СИДЕРСЬКИЙ/

Київ

15/XI-1927 р.

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.7 — Спр.251. — Арк.25–25 зв. Машинопис. Оригінал.

**Лист голови Правління ВУФКУ О. І. Шуба заступнику народного комісара освіти УСРР
А. Т. Приходьку щодо надання кредитів на будівництво Київської кінофабрики**

м. Київ, 10 січня 1928 р.

ЗАСТУПНИКУ НАРКОМОСВІТИ УСРР

ТОВ. ПРИХОДЬКО

Харків

Вельмишановний Антоне Терентьевичу!

Згідно моїх переговорів з Вами в справі кредиту для будування Київської кінофабрики я в останній день мого перебування в Харкові говорив з заступником голови Раднаркому тов. СЕРБИЧЕНКОМ, який обіцяв підтримати нас безпосередньо своїм впливом на банки, або поставити ще раз це питання на засіданні Раднаркому, а також просив надіслати йому доповідну записку від Вашого імені про стан цієї справи.

Отже, надсилаючи доповідну записку до тов. СЕРБИЧЕНКА, прошу Вас її підписати та терміново передати тов. СЕРБИЧЕНКОВІ.

З комуніст[ичним] привітом.

ЦДАВО України. — Ф.1238. — Оп.1. — Спр.124. — Арк.29. Машинопис. Копія

**Проект доповідної записки заступника народного комісара освіти УСРР А. Т. Приходька
і голови Правління ВУФКУ О. І. Шуба до заступника голови Ради Народних Комісарів УСРР
О. К. Сербиченка про надання кредитів на будівництво Київської кінофабрики**

не пізніше 10 січня 1928 р.¹³

ЗАСТУПНИКУ ГОЛОВИ РАДНАРКОМУ УСРР

ТОВ. СЕРБИЧЕНКУ

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

Постановою своєю на доповідь ВУФКУ 15/IX-1927 року Раднарком УСРР доручив Наркомосвіті разом з Наркомфінансів УСРР умовитись з кредитовими організаціями про надання ВУФКУ кредитів на будівництво Київської кінофабрики.

У виконання цієї постанови Наркомфінансів скликав аж двічі нараду представників банків, але останні категорично відмовились від кредитування будівництва кінофабрики.

На будування кінофабрики ВУФКУ вже затратило до 1600 тисяч карбованців із власних коштів і за відсутністю потрібних кредитів примушено буде надалі припинити будівельні роботи, тобто за-

¹³ Датується за листом голови Правління ВУФКУ О. І. Шуба заступнику народного комісара освіти УСРР А. Т. Приходьку щодо надання кредитів на будівництво Київської кінофабрики.

консервувати збудовані вже будівлі на рік-два, що було б неприпустимим, так з господарського, як і з політичного боку.

Виходячи з цього, Наркомосвіти ще раз просить Вас знов поставити питання про кредити для добування Київської кінофабрики на найближчому засіданні Раднаркому та зі всією рішучістю підтвердити попередню постанову Раднаркому з 15/ІХ-27 р., запропонувавши належним кредитовим організаціям виконати цю постанову та забезпечити ВУФКУ потрібними кредитами якнайскорше в зв'язку з наближенням будівельного сезону поточного року.

Комісія, що виділена для встановлення потрібних кредитів, признала, що для закінчення будування кінофабрики та, щоб розпочати в цьому році на ній роботу, потрібно 1800000 крб.

ЗАСТ[УПНИК] НАРКОМА ОСВІТИ УСРР /ПРИХОДЬКО/

ГОЛОВА ПРАВЛІННЯ ВУФКУ /ШУБ/

ЦДАВО України. — Ф.1238. — Оп.1. — Спр.124. — Арк.30. Машинопис. Копія.

**Інформація комерційного відділу ВУФКУ
про фінансування будівництва Київської кінофабрики**

м. Київ, не пізніше 7 лютого 1928 р.¹⁴

В ПРАВЛЕНИЕ ВУФКУ

**СООБРАЖЕНИЯ КОММЕРЧЕСКОГО ОТДЕЛА ПО ДОКЛАДУ СТРОЙБЮРО О ПОЛОЖЕНИИ
ПОСТРОЙКИ КИЕВСКОЙ К/ФАБРИКИ**

Коммерческий отдел неоднократно указывал, что постройка кинофабрики в Киеве является большой ошибкой, так как этому грандиозному делу, стоимость которого определяется в сумме свыше 4 миллионов рублей, подошли без необходимого учета возможностей ВУФКУ, вследствие чего затраты, производимые на постройку, являются большим бременем, тормозящим всю нормальную его работу.

Если инициаторы постройки фабрики преследовали цель в перспективе расширить возможности ВУФКУ, то в силу создавшегося положения эта цель превратилась в орудие, мешающее и тормозящее работу ВУФКУ в целом. Последнее объясняется тем обстоятельством, что все затраты на постройку производились и производятся за счет изъятия средств из текущего оборота, что, безусловно, должно влиять на ход и развитие общей работы ВУФКУ. В подтверждение сказанного приводим нижеследующие данные:

Источники финансирования постр[ойки] фабрики.¹⁵ Инициаторы постройки фабрики базировались на следующих приходных источниках:

1) прибыли за 1924-[19]25, [19]25-[19]26 и [19]26-[19]27 годы, которые, согласно постановления Совнаркома, должны остаться в распоряжении ВУФКУ для вышеуказанной цели,

2) приход от реализации картин на территории РСФСР на основе предварительных переговоров с «Совкино» и, наконец,

3) банковские кредиты на постройку фабрики.

Анализируя все три указанных источника, следует отметить, что ни один из них к моменту утверждения проекта и предварительных смет по постройке — 6/ХІ-[19]26 г. и начала работ весной 1927 г. не был реален.

Прибыля за [19]24-[19]25, [19]25-[19]26, [19]26-[19]27 гг. и их реальность.¹⁶ Основным источником финансирования постройки должны были явиться прибыли за указанные выше три года. На деле же свободного остатка из прибылей к моменту начала постройки фабрики не было, что видно из следующего:

	За [19]26-[19]27 г.	За 1924-[19]25 г.	За [19]25-[19]26 г.
Прибыль по балансу (в круглых цифрах)	931000	1385000	2023000
Факт[ически] свободные средства на 1/Х	326000	360000	118000
Сумма обязательств на 1/Х	636000	1410000	2951000
Превышение обязательств над свободными средствами	310000	1050000	2733000

¹⁴ Датується за службовими помітками на документі.

¹⁵ Підкреслення наше.

¹⁶ Підкреслення наше.

ПРИМЕЧАНИЕ: В общей сумме обязательств на 1/X-[19]27 г. не предусмотрены предстоящие платежи на покупку облигаций 8% займа за счет отчислений в резервный капитал на сумму 218000 руб. и Цескомбанку за счет отчислений на рабжилстроительство — 137000 руб., согласно проекта распределения прибылей за [19]26/[19]27 г.

Выведенная по балансу за 1924/[19]25 год прибыль в сумме 931000 руб. и за 1925/[19]26 г. в сумме 1385000 целиком была загружена в имущественные ценности и изготовленную продукцию, которая в то время, ввиду отсутствия договоренности с киноорганизациями РСФСР («Совкино»), почти не имела сбыта за пределами Украины.

Не менее «отрадную» картину мы имеем и на 1 октября 1927 года. Из выведенной по балансу за указанный год прибыли в сумме 2023000 руб., как это видно будет из последующего, только часть — 345000 руб. — могли быть использованы для постройки фабрики, остальная часть была полностью загружена по примеру прошлых лет, в имущественные ценности и, главным образом, новую продукцию.

Приход от реализации н[ашей] продукции на территории РСФСР.¹⁷ Доход от реализации наших картин на территории РСФСР также не был реален к моменту начала постройки фабрики, так как первый договор с «Совкино» был заключен только в 3-м квартале 1926-[19]27 года, и то не на продажу, а на обмен картин, т. е. реального денежного эффекта, который можно было использовать на постройку фабрики, мы в результате указанного договора не получили, и только в конце 1927 года было достигнуто соглашение с «Совкино» на перепрокат наших картин на территории РСФСР, результаты которого скажутся только к концу 1928 года. Таким образом, ясно, что расчеты на финансирование постройки из сумм, вырученных от реализации нашей продукции за пределами УССР, были проблематичны.

ЦДАВО України. — Ф. 166. — Оп. 7 — Спр. 851. — Арк. 33–33 зв. Машинопис.

Протокол постанов і розпоряджень заступника народного комісара освіти УСРР А. Т. Приходька щодо стану будівництва Київської кінофабрики

м. Харків, 11 лютого 1928 р.

ПРОТОКОЛ

постанов та розпоряджень заст. НКО тов. Приходько з 11 лютого 1928 року

С л у х а в:

1. Доповідь голови ревізійної комісії НКО тов. ВАСИЛЬЄВА про стан будівництва кінофабрики ВУФКУ в Києві.

У х в а л и в:

1. 1) Констатувати, згідно з заявою тов. ВАСИЛЬЄВА, що на підставі постанови Правління ВУФКУ в план будівництва Київської кінофабрики внесено зміни без санкції НКО. Зокрема, поширено площу, збільшено кубатуру й перевищено технічні норми, встановлені проектом, що його було попередньо затверджено НКО.

2) Відзначити також, що ці зміни сталися внаслідок того, що проект будівничого плану не був з самого початку вивчен, а також і внаслідок невивчення досвіду будівництва кінофабрик в РСФРР і за кордоном; все це було причиною того, що робота носила кустарний характер.¹⁸

3) Відзначити, що згідно проведеної ревізійної норми навантаження на залізні форми перевищують проти норм, що встановлені РПО, до 1000 кг на 1 кв. саж. (норми РПО — 1200 кг на 1 кв. саж.), що викликає потребу збільшення ваги залізних конструкцій та збільшення видатків. Також невідомо, чим викликано збільшення цих технічних норм.

4) Констатувати, що проект опалення й вентиляції до цього часу не має потрібних розрахунків, а також і те, що цей проект з технічного боку носить характер експериментальности, бо, за заявою т. ВАСИЛЬЄВА, у нас, на Україні, та й взагалі в СРСР, ще не було практики будівництва опалення й вентиляції за такою системою, яка була намічена проектом для павільйону.

5) Відзначити, що при будівнанні фабрики не було розраховано заздалегідь точного загального кошторису, якого нема й до цього часу, внаслідок чого вартість будівництва фабрики, що мала стати в 2500000 крб плюс сюди 400000 крб на устаткування, на сьогодні становить більше 4000000 крб.

¹⁷ Підкреслення наше.

¹⁸ Ліворуч абзац виділений вертикальною лінією синім олівцем.

6) Відзначити, що будівництво фабрики не було здано якійсь фірмі, наприклад, Індубуду, а з самого початку, за постановою Правління ВУФКУ без дозволу НКО — було утворено будівничий комітет, що складався з голови комітету т. Гарбера, технічного керівника тов. Рикова та інженера Полонського. Цей комітет провадив роботу під загальним доглядом голови Правління ВУФКУ тов. Шуба.

Причому жодних писаних положень про будівничий комітет не було.

7) Не встановлено, хто й в якій мірі являється відповідальним за всі роботи по будівництву кінофабрики. Кожний член будівничого комітету відповідає лише за певну галузь роботи, тех[нічний] керівник проф[есор] РИКОВ відповідає за технічну якість, а тов. ГАРБЕР — за адміністративний бік справи. Таким чином, жодної відповідальності будівничий комітет в цілому не мав.

8) Відзначити так само, що нема особи, яка б відповідала за ефект роботи.

9) Відзначити, що, за заявою т. Васильєва, жодних будівельних робіт на кінофабриці зараз не провадиться; все будівництво припинено і кінофабрика за відсутністю коштів фактично перейшла на консервацію.

10) На підставі зазначеного негайно запропонувати Правлінню ВУФКУ надіслати всі технічні розрахунки та його окремі частини щодо будівництва фабрики, а також всі матеріали щодо причин внесення змін до плану будівництва фабрики. Зокрема, негайно подати розрахунки і кошторис щодо будівництва опалення та вентиляції.

Також запропонувати Правлінню ВУФКУ подати докладні міркування і плани дальшого будівництва фабрики, з реальними технічними розрахунками, з планом фінансових заходів і міроприємств.

Матеріали подати протягом 10 днів.

11) ФЕУ НКО протягом тижня після одержання від Правління ВУФКУ всіх матеріалів розібрати та вивчити їх разом з матеріалами переведеної ревізії й подати мені свої висновки.

ЗАСТ. НКО ПРИХОДЬКО

З оригіналом згідно [підпис]

ЦДАВО України. — Ф.166. — Оп.7 — Спр.851. — Арк.51–51 зв. Машинопис. Засвідчена копія.

Лист члена Правління ВУФКУ П. Ф. Нечеса до адміністративного відділу Київського окрвиконкому про виготовлення печатки для Київської кінофабрики

м. Київ, 12 грудня 1928 р.

ДО АДМІНВІДДІЛУ КИЇВСЬКОГО ОКРВИКОНКОМУ

Київ

Просимо Вашого дозволу на виготовлення для Київської кінофабрики ВУФКУ, що почала функціонувати з 1 грудня ц.р., сургучної печатки за доданим зразком.

ДОДАТОК: зазначене.

ЧЛЕН ПРАВЛІННЯ — КЕРІВНИК ВИРОБНИЦТВА /Нечес/

КОРЕСПОНДЕНТ /Биховський/

ЦДАВО України. — Ф.1238. — Оп.1. — Спр.134. — Арк.1. Машинопис. Копія.

Джерела та література

1. Бажан М. Б'ємо на гвалт! // *Кіно*. 1929. № 1. С. 2.
2. Журов Г. В. Київська кіностудія імені О. Довженка. Київ: Держ. вид-во образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. 79 с.
3. Лист Ю. Яновського до М. Хвильового / Публікація, коментар та примітки С. Тримбача // *Новини кіноекрану*. 1989. № 6. С. 11.
4. Орелович С. Л. Нотатки фільмаря. Київ: Укртеакіновидав, 1930. 71 с.
5. *Держархів Одеської області*. Ф. П-7. Оп. 1. Спр. 1037. Арк. 45.
6. Там само. Арк.45–46.
7. *Центральний державний архів вищих органів влади та управління України* (далі — ЦДАВО України). Ф. 1238. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 86.

8. Там само. Спр. 124. Арк. 30.
9. Там само. Ф. 166. Оп. 6. Спр. 560. Арк. 28.
10. Там само. Спр. 809. Арк. 1.
11. Там само. Оп. 7. Спр. 251. Арк. 25.
12. Там само. Спр. 745. Арк. 12–12 зв.
13. Там само. Спр. 851. Арк. 57.
14. Там само. Ф. 539. Оп. 4. Спр. 1090. Арк. 109.

References

1. Bazhan, M. (1929). Biemo na hvalt! // *Kino*. № 1. S. 2.
2. Zhurov, H. V. (1962). Kyivska kinostudiia imeni O. Dovzhenka. Kyiv: Derzh. vyd-vo obrazotvorchoho mystetstva i muzychnoi literatury URSR. 79 s.
3. Lyst Yu. Ianovskoho do M. Khvylovoho / Publikatsiia, komentar ta prymitky S. Trymbacha (1989) // *Novyny kinoekranu*. № 6. S. 11.

4. Orelovych, S. L. (1930). Notatky filmaria. Kyiv: Ukrteakinovydav. 71 s.
5. *Derzharkhiv Odeskoi oblasti*. F. P-7. Op. 1. Spr. 1037. Ark. 45.
6. Tam samo. Ark. 45–46.
7. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy* (dali — TsDAVO Ukrainy). F. 1238. Op. 1. Spr. 1. Ark. 86.
8. Tam samo. Spr. 124. Ark. 30.
9. Tam samo. F. 166. Op. 6. Spr. 560. Ark. 28.
10. Tam samo. Spr. 809. Ark. 1.
11. Tam samo. Op. 7. Spr. 251. Ark. 25.
12. Tam samo. Spr. 745. Ark. 12–12 zv.
13. Tam samo. Spr. 851. Ark. 57.
14. Tam samo.— F.539. Op. 4. Spr. 1090. Ark. 109.